

VAIN
HYVIÄ
SYITÄ

Valmius- ja varautumissuunnitelma

Yleinen osa

KH 23.5.2023
Voimaan 1.7.2023

≡ PUDASTÄRVI ≡

Sisällys

1. Yleistä varautumisesta	3
1.1. Pudasjärven kaupungin turvallisuuskulttuuri	3
1.2. Salassapito	3
1.3. Lainsäädäntö	4
1.4. Käsitteet	4
2. Toimintaympäristö ja keskeiset uhat	6
2.1. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja niihin kohdistuvat uhkamallit	6
2.2. Alueelliset ja kaupungin uhka-arviot sekä riskien arviointi	6
3. Varautumistoimenpiteet	8
3.1. Suunnitelmat	8
3.2. Johtokeskus ja varautumisesta vastaavat viranhaltijat	8
3.3. Tehtävien priorisointi	9
3.4. Varautumisen resurssit	9
3.5. Perehdytys ja koulutus	10
3.6. Kriisiviestintä	10
3.7. Valmiuden kohottaminen	11
3.8. Pelastuslaitoksen ja kunnan tehtävät	11
3.9. Väestönsuojelu ja evakuointi	12
3.10. Häätätyö	13
3.11. Yhteistyötahot	13
4. Varautumisen yhteensovittaminen	14
4.1. Alueellinen yhteensovittaminen	14
4.2. Konserni	14
4.3. Hyvinvointi- ja sivistystoiminta	16
4.4. Tekninen ja ympäristötoiminta	17
4.5. Ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun yhteistoiminta-alue	17
4.6. Kylät, järjestöt ja yhdistykset	18
4.7. Varautuminen ostopalveluissa	18

1. Yleistä varautumisesta

Kuntien ja yhteiskunnan eri asteiden on tärkeää varautua erilaisiin häiriö- ja poikkeustilanteisiin etukäteisvalmisteluihin, jotka tarkoittavat mm. suunnittelua ja harjoittelua erilaisten tilanteiden osalta. Kriisi- ja häiriötilanteet saattavat syntyä nopeasti esimerkiksi sään ääri-ilmiöistä johtuvana onnettomuutena. Yhteiskunnan ja kuntien toimintaympäristöissä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, jotka vaikuttavat turvallisuuden ja varautumisen hallintaan.

Valmius- ja varautumissuunnittelun tarkoituksena on taata mahdollisimman häiriötön ja vakaa palvelutuotanto niin normaaliolojen häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissakin. Tämän valmiussuunnitelman yleisen osan tarkoituksena on kuvata Pudasjärven kaupungin varautumisen perusteet.

3

1.1. Pudasjärven kaupungin turvallisuuskulttuuri

Turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan organisaation tahtoa ja kykyä ymmärtää, millaista on turvallinen toiminta, millaisia vaaroja toimintaan liittyy sekä miten niitä voidaan ehkäistä. Turvallisuuskulttuuri on myös organisaation tahtoa ja kykyä toimia turvallisesti, ehkäistä vaarojen toteutumista ja edistää turvallisuutta.

Pudasjärven kaupungin ja kuntakonsernin turvallisuuskulttuurin lähtökohtana on turvata kunnan organisaation ja sen kunnassa oleskelevien elinolojen hyvä taso kaikissa mahdollisissa häiriötilanteissa. Työtä tehdään ennen häiriötilaa ja siihen panostetaan myös taloudellisesti. Osaamista pidetään yllä koulutuksin ja harjoituksin, joilla parannetaan kunnan kriisinsietokykyä.

Valmiussuunnittelulla luodaan sellaiset johtamisjärjestelmät ja toimintaperiaatteet, joilla kaupungin johtoryhmä ja kaupungin eri yksiköt, yhteistyöviranomaiset ja muut yhteistyötahot voivat toimia siten, että kaupungin elintärkeiden toimintojen ylläpito erilaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa tulee turvatuksi.

Kuntalain mukaan valtuuston tulee päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Pudasjärven kaupungilla merkittävien riskien arviointi toteutetaan vuosittain osana talousarvio- ja tilinpäätösprosessia. Toiminta-alueiden ja tytäryhtiöiden riskikartoitusten ja riskienhallintasuunnitelmien tulee olla riittävät ja niiden ajantasaisuudesta on huolehdittava.

1.2. Salassapito

Valmiussuunnitelman yleinen osa on julkinen asiakirja. Valmiussuunnitelman muut osat ovat salassa pidettäviä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24.1 §:n kohdan 8 perusteella. Salassapitoon liittyen on olemassa myös korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu (KHO 3819/2017).

1.3. Lainsäädäntö

Viranomaisten valmius- ja varautumissuunnittelua ohjaavat ja säätelevät lait, asetukset sekä valtionhallinnon periaatepäätökset.

Keskeinen lainsäädäntö:

Valmiuslaki
Pelastuslaki
Puolustustilalaki
Kuntalaki

Keskeiset periaatepäätökset:

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia

4

1.4. Käsitteet

Evakuointi tarkoittaa väestön ihmisten ja omaisuuden siirtämistä turvaan vaara-alueelta tai vaarallisesta kohteesta.

Henkilövaraaminen on varausmenettely, jolla työnantaja voi varata henkilöstönsä jäseniä kriittisiin töihin myös poikkeusoloissa. Tällöin työntekijän sodan ajan tehtävä on toimia työnantajansa palveluksessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.

Huoltovarmuus tarkoittaa varautumista mahdollisiin kriiseihin ja häiriötilanteisiin sekä jatkuvuudenhallintaa turvaamalla elintärkeät toiminnot, jotta yhteiskunta ja elinkeinoelämä toimivat ja ihmiset voivat turvallisesti elää arkeaan. Toimivat markkinat ja kilpailukykyinen talous ovat huoltovarmuuden perusta. Markkinat eivät kuitenkaan välttämättä riitä ylläpitämään yhteiskunnan taloudellisia ja teknisiä perustoimintoja erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Huoltovarmuutta turvataan useilla eri tavoilla. Keskeisiä keinoja ovat talous- ja elinkeinopolitiikka, lainsäädäntö, varastointi, varautuminen, jatkuvuudenhallinta, valmiussuunnittelu ja sopimukset myös kansainvälisesti.

Häiriötilanne on uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.

Hätätyö on työtä, jota työnantaja saa teettää työaikalain säännöksen mukaisesti, jos ennalta arvaamaton tapahtuma on aiheuttanut keskeytyksen säännöllisessä toiminnassa tai vakavasti uhkaa johtaa sellaiseen keskeytykseen tai hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön vaarantumiseen.

Jatkuvuudenhallinta on organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle.

Kriisijohtaminen on jatkuvaa toimintaa, jossa muodostetaan ja ylläpidetään tarvittava tilannetietoisuus seuraamalla tehostetusti häiriötilanteen kehittymistä, tehdään tarvittavat päätökset tilanteen edellyttämistä toimenpiteistä sekä edelleen seurataan toteutettavien toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Kriisinsietokyky tarkoittaa toimintakyvyn ylläpitämistä muuttuvissa olosuhteissa sekä valmiutta kohdata häiriöitä ja kriisejä sekä kykyä palautua niistä.

Normaaliolot on yhteiskunnan pääsääntöinen tila, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö.

Poikkeusolot on valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto tasavallan presidentin kanssa.

Suojaväistö tarkoittaa ihmisten ja omaisuuden kiireellistä evakuointia, joka tapahtuu pelastusviranomaisen määräyksestä tulipalon tai muun onnettomuuden tai niiden välittömän uhan vuoksi.

Varautuminen on toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautumistoimenpiteitä ovat mm. valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus sekä harjoittelu.

Valmiussuunnittelu tarkoittaa toimenpiteitä, joiden avulla selvitetään mm. häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnassa tapahtuvat muutokset, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen sekä toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi.

Uhkamalli on kuvaus turvallisuusympäristön häiriöistä, jotka mahdollisesti vaikuttavat valtiolliseen itsenäisyyteen sekä kansalaisten elinmahdollisuuksiin ja turvallisuuteen. Uhkamallistolla yhtenäistetään viranomaisten ja muiden tahojen suunnittelua, jotta he voivat turvata yhteiskunnan elintärkeät toiminnot.

2. Toimintaympäristö ja keskeiset uhat

Varautuminen perustuu keskeisesti toimintaympäristön seuraamiseen ja riskien arviointiin. Toimintaympäristön seurannan, riskien arvioinnin ja tilannekuvan ylläpitäminen täytyy olla jatkuvaa ja osa jokapäiväistä kunnan johtamista ja toimintaa. Toiminta-alueilla tulee pyrkiä tunnistamaan riskit, jotka voivat uhata ydintehtävien ja kriittisten toimintojen jatkuvuutta.

Oman organisaation riskejä arvioitaessa kannattaa hyödyntää laajassa yhteistyössä laadittuja kansallista ja alueellista riskiarviota. Alueelliset riskiarviot on laadittu maakunnallisesta näkökulmasta yhteistyössä alueen viranomaisten, pelastuslaitoksen, elinkeinoelämän edustajien, kuntien ja järjestöjen kanssa.

2.1. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja niihin kohdistuvat uhkamallit

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on valtioneuvoston hyväksymä periaatepäätös, joka muodostaa perustan yhteiskunnan kaikille toimijoille. Strategiassa on tunnistettu yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja niihin kohdistuvat uhkamallit.

Suomalaisen yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ovat:

- valtion johtaminen
- kansainvälinen toiminta
- Suomen puolustuskyky
- sisäinen turvallisuus
- talouden ja infrastruktuurin toimivuus
- väestön toimeentuloturva ja toimintakyky sekä
- henkinen kriisinkestävyys

Tunnistetut uhkamallit ovat:

- voimahuollon vakavat häiriöt
- tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt ja kyberuhkat
- voimahuollon vakavat häiriöt
- kuljetuslogistiikan vakavat häiriöt
- yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt
- elintarvikehuollon vakavat häiriöt
- rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt
- julkisen talouden rahoituksen saatavuuden häiriintyminen
- väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt
- suuronnettomuudet, luonnon ääri-ilmiöt ja ympäristöuhkat
- terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava rikollisuus
- rajaturvallisuuden vakavat häiriöt
- poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus sekä
- sotilaallisen voiman käyttö

2.2. Alueelliset ja kaupungin uhka-arviot sekä riskien arviointi

Pudasjärven kaupungin uhka-arvioiden laadinnassa on hyödynnetty Kansallista riskiarviota 2023 sekä Pohjois-Pohjanmaan alueellista riskiarviota 2023. Tunnistetut 11 tärkeintä uhkamallia Pudasjärven kaupungin osalta ovat seuraavat:

1. Sähkönjakelun laaja häiriö
2. Tieto- ja viestiliikenneverkostojärjestelmien laaja häiriö (esim. kyber- ja/tai hybridihyökkäykset)
3. Vedenjakelun ja jätevesihuollon vakava häiriö
4. Sään ääri-ilmiö (esim. myrskyt, tykkylumi, helle)
5. Vesistö- tai jääpatotulva
6. Tulipalo kriittisessä kohteessa
7. Laaja-alainen epidemia tai pandemia
8. Suuri metsäpalo
9. Polttoaineiden saannin vakava häiriö
10. Päivittäistavaranhuollon vakava häiriö
11. Henkilöjoukkoon kohdistuva vakava väkivallan teko (esim. kouluväkivalta)

3. Varautumistoimenpiteet

Varautumistoimenpiteiden avulla pyritään varmistamaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautumistoimenpiteitä Pudasjärven kaupungilla ovat mm. suunnitelmien ja ohjeiden päivittäminen, henkilöstön koulutus, säännöllinen harjoittelu, henkilövarausten tekeminen, tila- ja kalustovarausten ajantasaisuuden ylläpito sekä häiriötilanteisiin varautumisen nimenomainen huomioiminen rakennussuunnittelussa, hankinnoissa ja palveluiden ostossa sekä yritysten ja yhdistysten kanssa tehtävä varautumisyhteistyö.

3.1. Suunnitelmat

Valmiussuunnitelman yleinen osa ja talousarvio- ja tilinpäätösprosessiin sisältyvä merkittävimpien riskien arviointi niihin liittyvine hallintatoimenpiteineen osaltaan kuvaavat varautumisen tarvetta ja järjestelyitä, mutta pääosin vain ylätasolla.

Yksikön toimintakyky erityistilanteessa tai poikkeusoloissa edellyttää yksiköstä riippuen yleensä nimenomaista operatiivista suunnitelmaa ja muita asiakirjoja kuten toimintaohjeita tilan tai laitteen ottamiseksi käyttöön. Dokumentaation tulee antaa vastaukset siihen, kuka tekee, miten tekee ja kuinka nopeasti toimenpide on tehtävä. Asiakirja voi olla nimetty varautumis-, valmius-, erityistilanne- tms. -suunnitelmaksi, riskienarviointi- tai hallintataulukoksi, toimintaohjekortiksi tms. Oleellista on, että tarvittavat asiakirjat ovat olemassa, ajan tasalla ja niitä tarvitsevien saatavissa.

Varautumisasiakirjat tulee toimittaa resurssipäällikölle, joka lisää ne säilytettäväksi osana kaupungin valmius- ja varautumisasiakirjojen kokonaisuutta. Asiakirjojen tulee sisältää asiakirjan julkisuutta/salassapitoa koskeva tieto.

Kaupunki edellyttää, että jokaisen yksikön tulee arvioida uhat, tarvittavat toimenpiteet ja keskeiset yhteistyötahot ainakin kappaleessa 2.2. lueteltujen tunnistettujen uhkamallien osalta. Tarkastelussa tulee huomioida keskeiset yhteistyötahot sekä kunnan suuresta pinta-alasta johtuvat pitkät välimatkat.

Kaupunki pitää myös yllä pelastuslain mukaista varautumisrekisteriä (henkilörekisteri) tehtäviin varatuista henkilöistä ja voimavaroista. Kaupunki pitää yllä myös evakointisuunnitelmaa tehtäviensä hoitamisesta väestönsuojelussa.

Työturvallisuuden liittyvien riskien arviointiin on käytössä erillinen tietojärjestelmä.

3.2. Johtokeskus ja varautumisesta vastaavat viranhaltijat

Pudasjärven kaupungin varautumistyötä johtaa kaupunginjohtaja yhdessä kaupunginhallituksen kanssa.

Tekninen johtaja vastaa valmius- ja varautumissuunnittelusta yhteistyössä johtoryhmän ja resurssipäällikön kanssa.

Resurssipäällikkö tarkastaa koko kaupunkia koskevat suunnitelmat säännöllisesti ja pitää yhteyttä toiminta-alueisiin ja kriittisiin yhteistyökumppaneihin suunnitelmien pitämiseksi ajan tasalla ja niitä tarvitsevien saatavilla.

Toiminta-aluejohtajat ja edelleen muut johtavat viranhaltijat vastaavat valmius- ja varautumissuunnitelmista vastuualueellaan.

Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamisessa kaupunginjohtajalla on normaalisti tukenaan johtoryhmä, mutta tilannekuvan niin vaatiessa hän kutsuu koolle häiriötilanteen johtokeskuksen (laajennetun johtoryhmän). Johtokeskukseen kuuluu johtoryhmän lisäksi häiriö- tai poikkeusolojen vaatimalla laajuudella osallistujia esimerkiksi pelastuslaitokselta, Oulunkaaren ympäristöpalveluista tai muilta yhteistoimintatahoilta.

Yhden fyysisen johtokeskustilan varaamista ja varustelemista tärkeämpää on tarve varmistaa johtaminen ja toimielinten toimiminen myös erityistilanteissa ja poikkeusoloissa ylipäänsä. Tieto- ja viestintätekniikka mahdollistaa etä- ja hybridijohtamista ja -kokouksia, mutta on varauduttava myös tilanteisiin joissa tekniikka on osin tai kokonaan poissa käytöstä tai käyttö estynyt tietoturvarajoitteiden takia.

3.3. Tehtävien priorisointi

Normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on mahdollista joutua priorisoimaan kunnan tehtäviä keskittymällä olennaiseen ja siirtämällä lisäresursseja oikeaan paikkaan. Jokainen toiminta-alue priorisoi toimintansa keskittyen turvaamaan toiminnan seuraavassa järjestyksessä:

1. Elintärkeät toiminnot ja lakisääteiset tehtävät
2. Muut lakisääteiset tehtävät
3. Vapaaehtoinen palveluntuotanto

Yksikön sisäisen priorisointijärjestys on seuraava:

1. Välittömän palveluntuotannon turvaaminen
2. Yksikön sisäiset tukitoiminnot

3.4. Varautumisen resurssit

Viimesijainen osa huoltovarmuutta on aineiden, tarvikkeiden, lääkkeiden ja ruoan varmuusvarastointi. Kunnan varautumisvelvollisuuteen sisältyy myös riittävä oma materiaallinen varautuminen. Velvoite on yleisellä tasolla, eikä esimerkiksi varastojen ajallisesta vähimmäisriittävydestä tai varmuusvarastoinnista toteuttamisesta kunnissa ole säädetty. Varastojen sisältöä ja kokoa voi olla tarpeen tarkastella yksikön toiminnasta riippuen.

Varautumiseen liittyvät hankinnat sisällytetään vuosittain talousarvioon. Hankintojen tarpeellisuus kartoitetaan riskien arvioinnin yhteydessä.

Väestönsuojelutehtävät ja niihin varautuminen kuuluvat kunnassa palvelevan viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työsopimussuhteessa olevan henkilön tehtäviin pelastuslain nojalla.

3.5. Perehdytys ja koulutus

Perehdytyksen ja koulutuksen tavoitteena on henkilöstön mahdollisimman hyvä perehtyneisyys ja osaaminen hoitaa heille kuuluvat tehtävät normaalioloissa sekä soveltaen tarpeen mukaan häiriötilanteissa. Työnantajan velvollisuus on huolehtia, että henkilöstö on riittävästi perehtynyt toimimaan normaaliolojen lisäksi myös normaaliajan häiriö- ja poikkeustilanteissa.

Varautumiskoulutuksella varmistetaan, että yhteisön, yksilön sekä yhteiskunnan eri tehtävät hoidetaan mahdollisimman häiriöttömästi kaikissa eri turvallisuustilanteissa. Varsinaisen varautumiskoulutuksen pääsääntöinen kohderyhmä ovat johtoryhmä ja varautumisen vastuuhenkilöt.

Pelastusopisto järjestää varautumiskoulutuksia, joihin osallistutaan tarpeen mukaan tai henkilöstön vaihtuessa ja uusia henkilöitä perehdyttäessä. Pudasjärven kaupunki nimeää myös henkilöitä alueellisille maanpuolustuskursseille. Lisäksi osallistutaan aluehallintoviraston järjestämiin valmiusharjoituksiin.

10

3.6. Kriisiviestintä

Poikkeuksellista tiedottamista vaativia erityistilanteita ovat esimerkiksi vakavat häiriöt kunnallisteknisissä ja muissa keskeisissä peruspalveluissa, työtaistelutilanteet sekä suuronnettomuudet ja niiden uhka. Peruspalveluiden häiriöistä ja muista kriisitilanteista tiedottaa asianomainen hallintokunta.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta ensisijainen tiedottaminen kuuluu Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen vastuulle, mutta tärkeät tiedotteet tulee välittää eteenpäin myös kunnan tiedotuskanavien kautta. Onnettomuustilanteissa tiedotusvastuu kuuluu pelastustöitä johtavalle viranomaiselle. Mahdollisen kriisin ylittäessä uutiskynnyksen ulkoinen kriisiviestintä näkyy ja on siksi tunnistettavissa.

Sisäinen kriisiviestintä ei näy samalla tavalla julkisuudessa. Sisäinen kriisiviestintä tukee organisaation selviytymistä. Erityisesti kriisitilanteessa tarvitaan tiedon jakamisen lisäksi dialogista viestintää, joka vahvistaa työyhteisöä niin, että se kestää paremmin shokkeja ja yllätyksiä.

Kriisitilanteissa noudatetaan samoja viestinnän periaatteita kuin normaaliolojen viestinnässä, mutta kiinnitetään erityistä huomiota mahdollisimman tehokkaaseen, selkokieliseen, avoimeen ja nopeaan viestintään. Tavoitteena on varmistaa onnistunut kriisin aikainen viestintä etukäteen suunnittelemalla ja vastuuttamalla. Kriisiviestinnässä keskeisenä painopisteenä on oikean tiedon välittäminen, suuremman vaaran ja lisävahinkojen välttäminen sekä tarpeettoman huolen hälventäminen, korvaavista palveluista tiedottaminen, toimintaohjeiden antaminen sekä väärän tiedon leviämisen estäminen.

Konsernin kriisiviestinnän kokonaisohjeistus koostuu kaupungin yleisestä kriisiviestintäsuunnitelmasta sekä vastuualojen ja yhtiöiden omista kriisiviestintäsuunnitelmista, joiden tulee yhdessä muodostaa

saumaton kokonaisuus. Jokaisella yhtiöllä tulee olla oma kriisiviestintävastuullinen henkilö nimettynä. Kaupungin/kaupunkikonsernin yleiseen kriisiviestintään liittyvistä toimenpiteistä, kuten kriisiviestintään varautumisesta vastaa kaupunginjohtaja. Vastuualueiden ja yhtiöiden kriisiviestintään varautumisesta vastaa vastuualuejohtaja ja toimitusjohtaja.

Kriisiviestinnän tavoitteet:

- Varmistaa omalta osaltaan ihmisten turvallisuus. Kriisiviestinnän tärkein tavoite on ihmisten hengen ja turvallisuuden varmistaminen. Tehokkaalla viestinnällä voidaan myös ehkäistä ja minimoida aineellisia vahinkoja.
- Turvata organisaatioiden toimintaedellytykset. Tehokas viestintä antaa johdolle työrauhan tilannekuvan muodostamiseen ja päätöksentekoon.
- Tiedottaa asukkaita palvelujen jatkumisesta ja järjestämisestä poikkeusoloissa.
- Luoda oikea kuva tilanteesta julkisuudessa ja välttää virheellisten tietojen ja huhujen syntyminen.
- Ennakoida mahdolliset kriisit ja valmistautua niihin hyvissä ajoin.

Kriisiviestinnän tulee olla avointa, ymmärrettävää, tilanteeseen nähden oikein ja ripeästi ajoitettua, totuudenmukaista, riittävän usein toistuvaa ja kaksisuuntaista. Kriisiviestinnässä tulee ottaa huomioon myös inhimillisuus ja läsnäolon viestiminen. Kriisiviestinnässä valttina on myös vastuunotto. Kriisiviestinnän tulee olla kattavaa ja tavoittaa kaikki kohderyhmät mahdollisimman nopeasti ja hyvin. Kriisiviestintää tulee toteuttaa mahdollisimman monin välinein.

3.7. Valmiuden kohottaminen

Tilannekuva ja sen avulla muodostettava tilannetietoisuus muodostavat pohjan päätöksenteolle. Tilannekuva sisältää mm. tietoja siitä, mitä on tapahtunut, ketkä toimivat, mistä tilanne johtuu, tilanteen vaikutukset, tilanteen kehittymisen vaihtoehdot, käytettävissä olevat resurssit jne.

Useimmissa häiriötilanteissa toiminta tapahtuu tavanomaisen organisaation puitteissa ja toimivalta määräytyy tavanomaisten toimivaltuuksien mukaisesti. Mahdolliset muutokset toimivallassa määräytyvät hallintosäännön mukaisesti.

Valmiuslakiin ja puolustustilalakiin sisältyvien valmiuden kohottamistoimenpiteiden käyttäminen edellyttää valtioneuvoston asetusta ja ministeriöiden päätöksiä.

Poikkeusoloissa pelastusviranomaiset, hyvinvointialue ja kunnat perustavat väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi johtokeskuksia sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä tai muita näihin rinnastettavia väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten väestönsuojelumuodostelmia valmiuslain mukaisesti.

3.8. Pelastuslaitoksen ja kunnan tehtävät

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen pelastuslaitos varautuu pelastuslain mukaisesti ottamaan johtovastuun (aloittamaan pelastustoiminnan) tilanteessa, jossa onnettomuus tai sen uhka vaatii kiireellisiä toimenpiteitä ihmisten, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi, eikä

toimenpiteistä selvitä uhan kohteeksi joutuneen omin toimin eikä tilanne kuulu muun viranomaisen tai organisaation johdettavaksi.

Pelastuslaitos on myös varautunut tarjoamaan tilanteen luonteesta riippuen esim. asiantuntija-apua jo ennen pelastustoiminnan aloittamis päätöstä (esim. osallistuminen laajennetun johtoryhmän toimintaan). Vastaavasti kuin pelastuslaitoksen edustaja nimetään tarvittaessa kunnan laajennettuun johtoryhmään, kunnan edustaja tai edustajia kutsutaan pelastusviranomaisjohtoisessa tilanteessa mahdollisesti muodostettavaan johtoryhmään.

Pelastuslaki määrää kunnille vastuita myös sammutusveden osalta sekä öljyvahinkojen jälkitorjunnan osalta. Varautumistehtäviin liittyvän rekisterin pitämisestä määrätään pelastuslain 92 §:ssä.

3.9. Väestönsuojelu ja evakuointi

Evakuointi toteutetaan pelastustoimen johdolla ja yhteistyössä siihen osallistuvien muiden toimijoiden ja viranomaisten kanssa. Pelastustoimi vastaa myös väestösuojelusuunnitelmien laatimisen johtamisesta sekä niiden yhteensovittamisesta.

Hyvinvointialueen pelastusviranomainen tai sisäministeriön pelastusviranomainen voi toimeenpanna suojaväistön. Suojaväistö toteutetaan normaalioloissa pelastuslain mukaisin toimivaltuuksin.

Kokoontumispaikat ja evakuointikeskukset suunnitellaan ja varataan pelastuslaitoksen johdolla toteutettavassa yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asianomaisten viranomaisten kanssa.

Kunta avustaa väestönsuojelussa ja evakuoinnissa pelastuslaitosta ja muita viranomaisia. Kunnan vastuulla on ensisijaisesti evakuointiin liittyvät kiinteistöt, niiden puhtaanapito ja ulkoalueiden kunnossapito, sähkö, lämpö ja vartiointi. Lisäksi kunta huolehtii kuntalaisten tiedottamisesta ja muista sovitusta tehtävistä pelastuslaitoksen tai muiden viranomaisten kanssa sovitulla tavalla.

Vastuu evakuoitujen majoituksesta (mukaan lukien majoituksen perustarpeisto), muonituksesta ja muusta hullosta ja siirretyn väestön tilapäisestä majoittamisesta sekä muista mahdollisista kiireellisistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteistä kuuluu hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisille. Myös muita kuin kunnan omistamia tiloja voidaan käyttää, ja tilan valinnasta päättää majoituksesta vastaava viranomainen.

Joissakin paikoissa majoitustarpeisto on valmiiksi olemassa, jolloin niitä on tarkoituksenmukaista käyttää myös evakuointitarvetta varten.

Tietyissä valmiuslain mukaisissa tilanteissa kunta voi päätöksellään velvoittaa yksityisen henkilön, yrityksen, yhteisön tai laitoksen luovuttamaan siirretyn väestön majoituksen, muonituksen ja muun huollon kannalta välttämätöntä omaisuutta sekä huonetiloja siirretyn väestön tilapäistä majoittamista varten.

3.10. Hätätyö

Hätätyön avulla työnantaja voi työaikalain mukaisesti mahdollistaa henkilökunnan joustavan käytön normaaliolojen uhkaavissa tai yllättävissä häiriötilanteissa, mikäli hätätyön tunnusmerkistö täyttyy.

3.11. Yhteistyötahot

Viranomaiset:

- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Oulun poliisilaitos
- Oulunkaaren ympäristöpalvelut
- Puolustusvoimat
- Rajavartiolaitos
- Pudasjärven seurakunta

Yritykset:

- Vesiosuuskunnat
- Vähittäiskaupat
- Huoltoasemat
- Apteekki
- Pankki
- Muut paikalliset yritykset
- Tietoliikenneverkko-operaattorit
- Sähköyhtiöt
- Tiedotusvälineet

Muut toimijat:

- SPR Pudasjärven osasto
- Kyläyhdistykset
- Muut paikalliset yhdistykset ja järjestöt

4. Varautumisen yhteensovittaminen

Keskeinen osa varautumista on yhteistyö eri toimijoiden välillä. Toimijat voivat olla viranomaisia, yrityksiä, yhdistyksiä tai järjestöjä. Tavoitteena on toimijoiden toimintatapojen ymmärtäminen, käytettävissä olevien resurssien selvittäminen sekä erityistilanteissa ja poikkeusoloissa tehtävän yhteistyön suunnittelu.

Yhteistyömuotoina eri kumppaneiden kanssa ovat varautumista koskevat yhteispalaverit, valmiussuunnitelmien tarkoituksenmukaisen jakelun toteuttaminen osapuolten välillä ja yhteistoimintasopimukset. Myös yhteinen harjoittelu on tärkeää. Tavanomaisessa toiminnassa muodostuvat verkostot auttavat toimimaan nopeasti myös erityistilanteissa ja poikkeusoloissa.

14

4.1. Alueellinen yhteensovittaminen

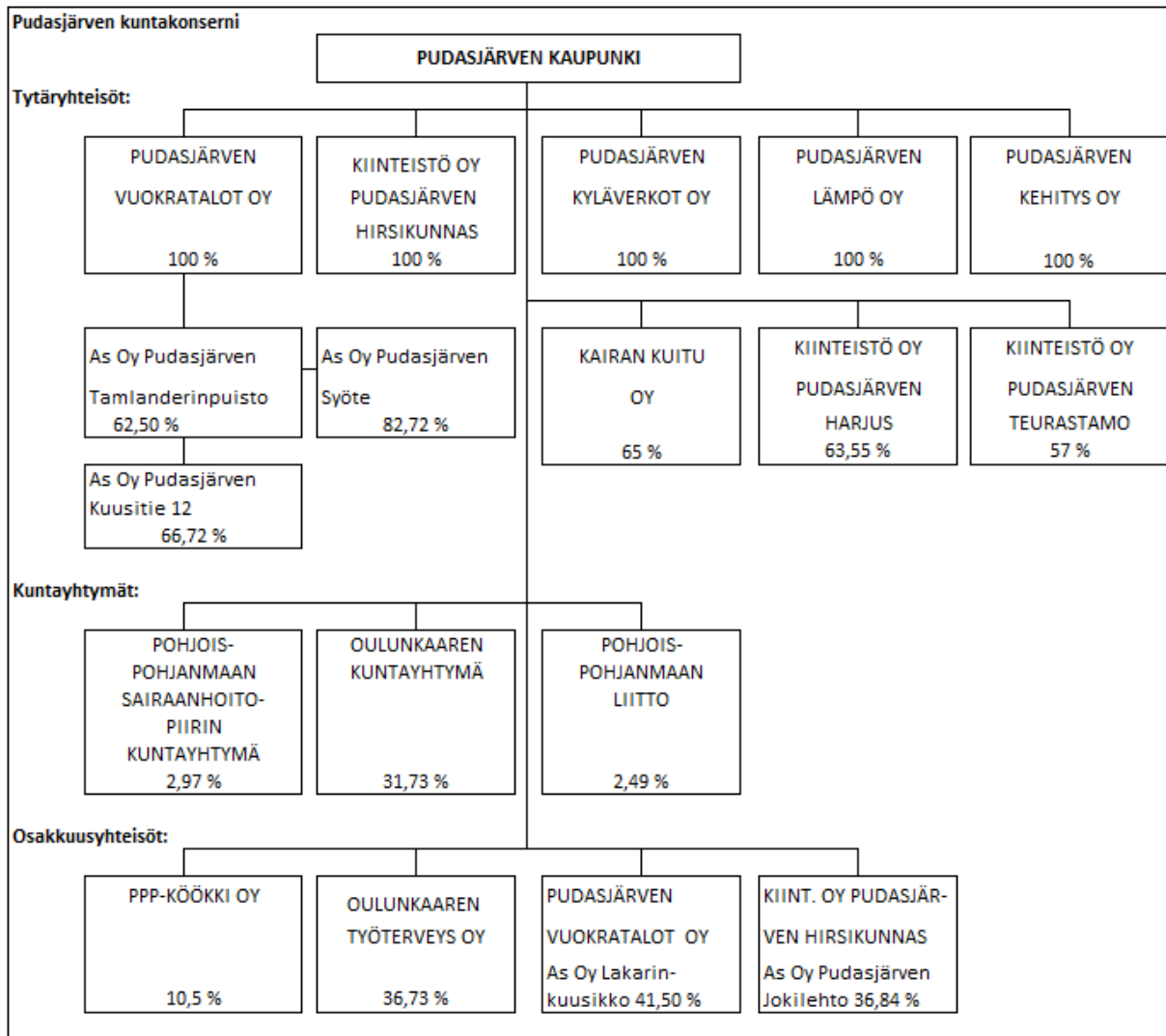
Alueellista varautumista ja kuntien valmiussuunnittelua tukee Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos. Työtä koordinoidaan maakunnallisessa valmius- ja turvallisuusfoorumissa. Valmius- ja turvallisuusfoorumi kokoontuu noin kaksi kertaa vuodessa. Hyvinvointialue perustaa vuoden 2023 aikana hyvinvointialueen varautumisen ohjausryhmän, johon nimetään edustajat kunnista.

Pudasjärven kaupungin alueen toimintojen turvaamiseksi paikalliset viranomaiset tai vaikuttavat muut viranomaistahot vastaavat omasta valmiussuunnittelusta. Viranomaistahojen on tärkeää sovittaa tarvittavilta osin yhteen Pudasjärven kaupungin ja oman organisaationsa valmiussuunnitelmat.

Paikallisten yritysten kanssa on myös tärkeää sopia varautumisen toimenpiteet sekä yhteistoiminta, jotta yhteystiedot ja vastuut ovat selvillä poikkeustilanteen tullen.

4.2. Konserni

Konserniyhteisöllä (konserniyhtiöllä) tarkoitetaan yleensä tytäryhteisöjä (tytäryhtiöitä) eli niitä, joissa kaupungilla on määräysvalta yli 50 % omistuosuuden perusteella. Kuntakonserniin kuuluu myös kuntayhtymät ja osakkuusyhteisöt, joiden omistuosuus on alle 50 %. Pudasjärven kaupungin kuntakonserni on kuvattu alla olevassa taulukossa.

Kaavio: Pudasjärven kuntakonserniin kuuluvat yhteisöt. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä on lakannut 31.12.2022 ja Oulunkaaren kuntayhtymä lakkaa v. 2023 aikana.

Pudasjärven kaupungin konsernin toimintaa ohjataan valtuuston antamalla konserniohjeella, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeella sekä vuosittain talousarviossa annettavilla konsernia koskevilla tavoitteilla. Vaikka nämä velvoittavat vain konserniyhtiöitä, kuntayhtymissä ja kaupungin osakkuusyhteisöissä kaupungin edustajien tulee pyrkiä siihen, että kaupungin konserniohjeen periaatteita noudatetaan myös näissä yhteisöissä.

Konserniyhteisöjen riskienhallinnan tulee noudattaa yhtenäistä riskienhallintapolitiikkaa kaupungin riskienhallinnan kanssa. Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtaja vastaavat riskien hallinnan järjestämisestä.

Konserniyhteisöjen tulee talousarvion laadinnan yhteydessä analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Konserniyhteisöt ovat velvollisia raportoimaan kaupungille riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksista.

Konserniyhteisöjen riskienhallinnan järjestämisen valvonnasta vastaa konsernijohto, johon kuuluvat kaupunginhallitus, kaupunginjohtaja ja hallintojohtaja.

Konserniyhtiöiden tulee laatia ja pitää yllä toiminnan luonne huomioon ottaen riittävä valmiussuunnitelma tai vastaava. Konserniyhtiöt toimittavat suunnitelmat, mukaan lukien suunnitelmien päivitykset, kaupungin resurssipäällikölle säilytettäväksi osana kaupungin valmiussuunnitelma-asiakirjojen kokonaisuutta konsernin varautumisen yhteensovittamiseksi. Suunnitelmien tulee sisältää asiakirjan julkisuutta/salassapitoa koskeva tieto. Vastaavasti kaupungin valmiussuunnitelman yleinen osa ja muita varautumisasiakirjoja tarvittavilta osin toimitetaan konserniyhteisöille.

Myös osakkuusyhteisöjen toivotaan harkintansa mukaan toimittavan valmiussuunnitelmansa tai vastaavan säilytettäväksi osana kaupungin valmiussuunnitelma-asiakirjojen kokonaisuutta kuntakonsernin varautumisen yhteensovittamiseksi.

Valmiussuunnittelun ja varautumisen yhteensovittamista voidaan parantaa kaupungin ja konserniyhtiöiden valmiussuunnitelmien yhteistarkastelulla erityisesti kaukolämpö- ja valokuituverkko-yhtiöiden kanssa. Sähkön ja vedensaataavuuteen liittyvä varautumistarve koskee lähes kaikkia konserniyhtiöitä, ja myös sen osalta valmiussuunnitelmien yhteistarkastelu edistäisi yhteensovittamista. Yhteistarkastelulla voidaan myös välttää päällekkäisiä ja ristiriitaisia suunnitelmia ja tunnistaa vastuiden rajapinnat. Yhteistarkastelu voidaan järjestää esimerkiksi kaupungin varautumisesta vastaavien viranhaltijoiden ja konserniyhtiöiden välisten tapaamisten tai laajennetun kaupungin johtoryhmän toiminnan muodossa.

4.3. Hyvinvointi- ja sivistystoiminta

Hyvinvointi- ja sivistystoiminnan toiminta-alueen tehtävänä on kuntalaisten kaikenpuolisen hyvinvoinnin lisääminen ja varmistaminen yhteistyössä muiden hyvinvointipalveluiden kokonaisuuden muodostavien kunnan vastuulla olevien tehtäväkokonaisuuksien kanssa. Toimintaa johtaa opetus- ja sivistysjohtaja.

Hyvinvointi- ja sivistystoiminnan toiminta-alue jakautuu tuotettavien palvelujen mukaisesti kolmeen tulosalueeseen. Nämä ovat varhaiskasvatus-, koulutus- ja vapaa-aikapalvelut.

Varhaiskasvatuspalveluiden tulosalueeseen kuuluvat tulosityksikköinä Pikku-Paavalin päiväkotii, perhepäivähoito ja kotihoidontuki. Näiden tehtävänä on tarjota ja mahdollistaa varhaiskasvatuspalvelut kuntalaisten tarvitsemissa toimintamuodoissa varhaiskasvatuslain mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan myös esiopetusta niiden lasten osalta, joilla on tarvetta täydentävään varhaiskasvatukseen.

Koulutuspalvelujen tulosalueeseen kuuluvat perusopetuksen tulosityksiköistä Hirsikampuksen yhtenäiskoulu, Hirvaskosken koulu, Kipinän koulu, Lakarin koulu, Sarakylän koulu ja Syötteen koulu. Kaikki koulut tarjoavat esiopetusta ja perusopetuksen luokkien 1-6 opetusta. Hirsikampuksen yhtenäiskoulussa on opetusta myös luokka-asteilla 7-9 sekä aikuisten perusopetuksessa. Koulutuspalvelujen tulosalueeseen kuuluvat myös lukio ja toiminta-alueen hallintopalvelut. Tulosalue tuottaa kaupungin perusopetus- ja lukio-opetuspalvelut sekä pääosan esiopetuksesta.

Vapaa-aikapalveluihin kuuluvat tulosityksikköinä kansalaisopisto, kirjasto, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut, nuorisopalvelut ja etsivä nuorisotyö. Vapaa-aikapalvelut palvelevat kaikenikäisiä kuntalaisia ja matkailijoita, ja toiminnassa kiinnitetään huomiota mm. erityisryhmien kohtaamiseen ja saavutettavuuteen. Vapaa-aikapalvelut edistävät monipuolisesti kuntalaisten henkistä kriisinsietokykyä.

4.4. Tekninen ja ympäristötoiminta

Tekninen ja ympäristötoiminta vastaa kaupungin rakennetun ympäristön omaisuudenhallinnasta sekä kaupungin sisäisistä ja ulkoisista kiinteistö- ja yhdyskuntateknisistä palveluista sekä niihin liittyvistä lakisääteisistä palveluista. Toimintaa johtaa tekninen johtaja.

Tekninen ja ympäristötoiminnan tulosalueeseen sisältyvät seuraavat viisi tulosyksikköä: Hallinto- ja tukipalvelut, Maankäyttö ja kaavoitus, Liikenneväylät ja yleiset alueet, Syötteen vesihuoltolaitos ja Tilapalvelut. Rakennusvalvonta on oma tulosalueensa.

Maankäyttö ja kaavoitus vastaa kaupungin maaomaisuuden hallinnasta, kaavoituksen toteuttamisesta sekä kiinteistöjen, kartastojen ja muiden rekisteritietojen ylläpidosta sekä niihin liittyvästä asiakaspalvelusta.

Tilapalvelut hallinnoi kaupungin omistamia rakennuksia ja tuottaa niihin palvelusopimusten kautta käyttäjäpalvelut kuten kiinteistönhoidon ja siivouksen. Tilapalvelut vastaa kiinteistöjen sisäisestä ja ulkoisesta vuokrauksesta, kunnossapidon järjestämisestä sekä peruskorjauksien ja uudisinvestointien toteuttamisesta. Kaupungilla on käytössä myös elinkaarimallilla toteutettuja kiinteistökokonaisuuksia, kuten Hyvän Olon Keskus Pirtti, Hirsikampus sekä Hirsikartano, joiden hallinnoimisesta ja ylläpidosta vastaa elinkaaritoteuttaja YIT.

Liikenneväylät ja yleiset alueet vastaa kaupungin katu ja tieverkon kunnossapidon järjestämisestä, yhdyskuntateknisten järjestelmien kuten hulevesipumppaamoiden ja katuvaloverkon toiminnasta sekä puistojen, liikuntapaikkojen ja muiden yleisten alueiden ylläpidosta sekä kaikkien edellä mainittujen rakennuttamisesta. Kohteiden kunnossapito on järjestetty ulkoisien palvelusopimusten kautta. Pudasjärvi on lijoen myötä merkittävä tulvariskialue, jolle on asetettu erityisiä tulvasuojeluun liittyviä velvoitteita. Pudasjärvelle sijoittuu myös valvoton lentopaikka EFPU, jossa lentopaikan päällikkönä toimii yhdyskuntatekniikan päällikkö.

Syötteen vesihuoltolaitos järjestää ja ylläpitää Syötteen matkailualueen vesi- ja jätevesihuollon. Toiminta-alueella on oma vedenottamo sekä jätevedenpuhdistamo.

Rakennusvalvonta vastaa rakennushankkeiden luvittamisesta ja valvonnasta maankäyttö- ja rakennuslain sekä rakennusjärjestyksen mukaisesti. Pudasjärven kaupunki hoitaa myös Taivalkosken kunnan rakennusvalvontaviranomaistehtävät.

4.5. Ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun yhteistoiminta-alue

Oulunkaaren ympäristöpalvelut tuottaa kunnallisen ympäristöterveydenhuollon, ympäristönsuojelun ja eläinlääkintähuollon palvelut Pudasjärven, Iin, Utajärven ja Vaalan kuntiin. Pudasjärven kaupunki hallinnoi ympäristöpalveluja ja sen koko henkilöstöä. Oulunkaaren ympäristöpalvelut on Pudasjärven kaupungin hallinnossa itsenäinen tulosyksikkö. Palveluista vastaa Oulunkaaren ympäristölautakunta, jossa on kaksi jäsentä jokaisesta sopijakunnasta. Toimintaa johtaa ympäristöjohtaja, joka toimii myös terveystalvonnin johtajana.

Ympäristöterveysviranomaisen lakisäätäinen varautuminen on kuvattu Oulunkaaren ympäristöpalveluiden Ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun erityistilanne- ja valmiussuunnitelmassa (salassa pidettävä). Oulunkaaren ympäristöpalveluiden hoitaessa myös kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviä, suunnitelmaan on sisällytetty myös kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen varautuminen. Suunnitelmassa ei ole käsitelty öljyvahinkojen torjuntaan liittyvää varautumista, sillä varautuminen on kunnan öljyntorjuntaviranomaisen, joka on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisesta erillinen, tehtävä (yhdyskuntatekniikan päällikkö).

Suunnitelmaan on pääsy Oulunkaaren ympäristöpalveluiden henkilöstöllä. Tämän lisäksi suunnitelmaa säilytetään osana Pudasjärven kaupungin valmiussuunnitelma-asiakirjojen kokonaisuutta. Suunnitelma on toimitettu lisäksi Iin, Utajärven ja Vaalan kuntien valmiussuunnittelusta vastaaville viranhaltijoille.

Kunnan valmiussuunnitelman ja Oulunkaaren ympäristöpalveluiden erityistilanne- ja valmiussuunnitelman yhteensovittamiseksi on tärkeää turvata riittävä tietojenvaihto esimerkiksi kutsumalla ympäristöjohtaja kunnan valmiussuunnittelua koskeviin tilaisuuksiin. Kutsuminen voi olla tilanteesta riippuen tarkoituksenmukaista myös kunnan johtokeskuksen tai laajennetun johtoryhmän työskentelyyn.

4.6. Kylät, järjestöt ja yhdistykset

Pudasjärvi on laaja ja noin puolet asukkaista asuu Kurenalan keskustan ulkopuolella. Kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä kylien kanssa. Kylille on valmisteltu kylän turvallisuus -asiakirjapohja, jonka pohjalta kylät voivat vapaaehtoisesti tarkistaa ja parantaa omaehtoista valmiuttaan. Päivitetyt kylien turvallisuussuunnitelmat palautetaan järjestöyhdyshenkilölle. Suunnitelmat säilytetään myös osana kaupungin varautumisasiakirjojen kokonaisuutta.

Normaaliolojen häiriötilanteessa ja poikkeusoloissa voidaan tarvita kylätaloja tai muita vastaavia kylien kokoontumispaikkoja väliaikaiseksi toimintapisteeksi viranomaistoiminnan tueksi. Lisäksi myös erilaisia asiantuntijoita tai vapaaehtoisia voidaan tarvita erilaisiin tehtäviin koordinoitusti. Järjestöyhdyshenkilö toimii linkkinä yhdistysten ja kaupungin välillä.

4.7. Varautuminen ostopalveluissa

Varautumisvelvoite koskee julkisen hallinnon tehtävien hoitamista. Pudasjärven kaupunki on ulkoistanut suuren osan tukipalveluistaan. Ulkoistettuja palveluita ovat:

- Kiinteistönhuolto
- Piha-alueiden kunnossapito
- Liikuntapaikkojen hoito
- Teiden kunnossapito
- Siivouspalvelut
- Koulukuljetukset
- Kaukolämmön polttoaineet
- Kaukolämpöläitoksen ja vesihuollon automaatiolaitteiden huoltopalvelut
- Varavoimalaitteiden ja kuljetuksen polttoaineet

- Ruokahuolto

Tavaroiden tai palveluiden kilpailuttamisessa ja sopimusten laatimisessa tulee huomioida kyseisen tavaran tai palvelun tarve erityistilanteissa ja poikkeusoloissa. Sopimuksissa voidaan viitata Huoltovarmuuskeskuksen SOPIVA-aineiston varautumista koskeviin sopimuslausekkeisiin.

Ostopalveluiden osalta on myös tärkeä varmistaa, että kyseistä resurssia (henkilöt, tilat, ajoneuvot ja työkoneet) ei ole varattu toisaalle häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa. Palveluntuottajat voivat varata ainoastaan omat resurssinsa, mutta yhteensovittaminen on tärkeää palveluiden jatkuvuuden turvaamiseksi.

Palveluiden ulkoistamisesta huolimatta kaupunki vastaa lakisääteisestä palveluntuotannosta siihen liittyvä varautuminen mukaan lukien.